

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

ניתן ביום 10 אפריל 2019

המערער

יוסף נירנברג

-

1. ב.ג. גולד טכנולוגיות בע"מ

2. הסתדרות העובדים הכללית החדשה בא"י

המשיבים

4. התאחדות התעשיינים בישראל

לפני: סגן הנשיאה השופט אילן איטח, השופט רועי פוליאק, השופטת חני אופק גנדלר
נציגת ציבור (עובדים) גברת חיה שחר, נציג ציבור (מעסיקים) מר אמנון גדעון

בשם המערער – עו"ד אפרת פרץ
בשם המשיבה 1 – עו"ד חגי כהן, עו"ד אהרון צאל
בשם המשיבה 2 – עו"ד רענן שקדי, עו"ד עדי שדה
בשם המשיבה 3 – עו"ד מיכל וקסמן חילי, עו"ד מוריה ברבי

פסק דין

השופט רועי פוליאק

ערעור, לאחר קבלת רשות, על החלטת בית הדין האזורי בירושלים (השופט רועי קרת ונציגי הציבור גב' ציפי בר ומר יוסף בנבנישתי; סע"ש 56067-07-14) לפיה צווי הרחבה בענף המתכת, החשמל והאלקטרוניקה משנות השבעים של המאה הקודמת אינם חלים על המערער.

ההליך ומיקוד המחלוקת

1. המערער הועסק במחלקת החריטה של המשיבה, חברה העוסקת בטכנולוגיות עיבוד שבבי מדויק, כמפעיל מכונות חרטות ממוחשבות (CNC), החל מיום 13.2.2005 ועד לפיטוריו ביום 1.5.2014. העסקתו של המערער התבצעה במשמרות ושכרו שולם על בסיס שעותי.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

2. לאחר סיום עבודתו הגיש המערער תביעה לקבלת תשלומים שונים בגין זכויות המגיעות לו מהמשיבה, לטענתו, עבור תקופת עבודתו ונסיבות סיומה. המשיבה הגישה תביעה שכנגד בגין נזקים שגרם לה, לטענתה, המערער. בין היתר תבע המערער כי תשולם לו תוספת ותק בהתאם לצווי ההרחבה בענף המתכת, החשמל והאלקטרוניקה מהשנים 1973 ו- 1979 (להלן – **צו 73** ו- **צו 79**), כפי שתוקנו בצו הרחבה נוסף משנת 1980 וכי חישוב גמול השעות הנוספות ייערך בהתאם לצווים אלה (להלן נתייחס לשלושת הצווים כאל - **צווי ההרחבה**). המשיבה הכחישה מלכתחילה את תחולת צווי ההרחבה על המשיבה. עם זאת, כפי שצוין בהחלטה מושא הערעור (להלן – **ההחלטה**), המשיבה שוב אינה חולקת כי צווי ההרחבה חלים על המשיבה עצמה, אך טענה כי אין הם חלים על המערער, מאחר שאין לראות במערער "**עובד**" כמשמעות המונח בצווי ההרחבה.

3. לנוכח מורכבות החישובים השונים, גובשה הסכמה דיונית לפיה הדיון בתביעה יפוצל, כך שתחילה תידונה השאלות המשפטיות ובהן השאלה של חלות צווי ההרחבה על יחסי העבודה בין הצדדים. המחלוקת בין בעלי הדין התמקדה בשאלה האם יש לראות במערער "**עובד**" כהגדרת המונח בצו 73 (צווי ההרחבה הנוספים נסמכים על ההגדרה בצו 73), שזו לשונה:

"עובד" – כל עובד העובד עבודת כפיים (פועל בעל מקצוע),

פועל מאומן או בלתי מקצועי) כולל נוער עובד".

4. המערער טען כי עבודתו כמפעיל CNC מתבצעת אמנם בחלקה מול מחשב, אך בעיקרה היא עבודה פיזית ועל כן יש לראות בו "**עובד כפיים**" עליו חלים צווי ההרחבה. המשיבה לעומת זאת טענה, כי עיקר עבודת המערער היתה עבודת תכנות שיש עמה היבטים פיזיים שאינם מטילים את הכף לקביעה לפיה המערער היה עובד כפיים ומשכך הוראות צווי ההרחבה אינן חלות בגינו.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 17-01-48382

5. בית הדין האזורי עמד בהחלטה על הקושי ליישם את ההגדרות בצו 73 על מכונה "שדבר קיומה לא נחזה כלל בשנות ה-70 של המאה הקודמת, עד כדי כך שספק אם ניתן להגדיר אותה כ'מכונה' במובן שאליו מתכוון צו ההרחבה", בתן את העדויות מטעמם של בעלי הדין, אליהן נידרש בהמשך הדברים, וקבע כי עבודת המערער אינה עבודת כפים לפי מהותה וכי המכונה שעליה היה אמון המערער החליפה את עיקר עבודת הייצור במובן שהיה נהוג בעת חתימת ההסכם הקיבוצי שהורחב בצו 73. מסקנתו של בית הדין האזורי היתה, אפוא, כי המושג "עבודת כפיים" הפך לבלתי רלוונטי "לפחות לגבי עבודה מסוג עבודת התובע" ודין השימוש במונח כדין השימוש בצווי ההרחבה ב"לירות", כך שבהיעדר הוראת התאמה הוא הופך לבלתי רלוונטי. לנוכח מסקנותיו אלה, פסק בית הדין האזורי כי אין לראות במערער "עובד כפיים" ולפיכך לא חלות בגינו הוראות צווי ההרחבה.

הליכי הערעור וטענות בעלי הדין והצדדים להסכמים הקיבוציים הענפיים

6. המערער הגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה. חברי, השופט [כתוארו אז] אילן איטח, קיבל את הבקשה לרשות ערעור "אך ורק בשאלת חלות ההסכמים הקיבוציים בענף המתכת וצווי ההרחבה שלהם על המבקש, וביתר פירוט בשאלה האם ההסכמים הקיבוציים הנ"ל חלים על מפעיל מכונות חרטות ממוחשבות (CNC) המועסק במפעל לעיבוד שבבי מדוייק".

כמו כן הורה בית הדין על צירוף הצדדים להסכמים הקיבוציים הרלוונטיים כמשיבים לערעור.

7. בעלי הדין חזרו בסיכומיהם בכתב ובעל פה על טיעוניהם בבית הדין האזורי. המערער טען כי מפעל העיבוד השבבי המדוייק שבבעלות המשיבה מסווג בסיווג האחיד של ענפי הכלכלה המפורסם על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בתחום התעשייה או המלאכה (תת קבוצה 2810) וכי הוא הועסק כמפעיל בלתי מקצועי של מכונת CNC לאחר שעבר הכשרה פנים מפעלית. לגישת המערער הוא הרים את נטל ההוכחה כי הוא עבד בעבודת כפיים, הרכיב במו ידיו את חומר הגלם במכונה, כך

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

שהמוצר המוגמר שעמד למכירה הוא יציר כפיו שלו. משכך שגה בית הדין האזורי כאשר ייחס חשיבות למידת העבודה הפיזית לעומת החלק התכנוני שבעבודה. בהיבט המשפטי טען המערער כי בכל הנוגע לחלות צווי ההרחבה נפסק כי המבחן המכריע הוא עיקר עיסוקה של החברה, לצד עיקר עיסוקם של מרבית עובדי המפעל. המערער הוסיף והיפנה לפסיקתם של בתי הדין לעבודה בה ניתן למצוא התייחסות למונח "עבודת כפיים", לפיה תכלית עבודתו של עובד הכפיים היא יציר כפיו ושאלת הפיזיות בעבודה אינה בעלת חשיבות לעניין זה.

8. המשיבה השליכה יהבה על קביעותיו העובדתיות של בית הדין האזורי לפיהן עבודת המערער כמפעיל מכונה ממוחשבת ואוטונומית מסוג CNC אינה עבודת כפיים. המשיבה מדגישה כי גרסתו העובדתית של המערער "נדחתה כליל" וכי נפסק שחלקה הפיזי של מלאכת המערער מינורי בלבד ונועד בעיקרו לאפשר את עבודת המכונה באופן עצמוני לאחר שתוכנתה כנדרש על ידי המפעיל. תוצרי המכונה הממוחשבת אינם יציר כפיו של העובד, שתפקידו הוא פיקוח ובקרה, כך שעבודת המפעיל דומה במהותה לעבודת מהנדס אלקטרוניקה, מתכנת או מהנדס תוכנה.

9. הסתדרות העובדים הכללית החדשה (להלן – **ההסתדרות**) טענה כי קבלת הפרשנות של בית הדין האזורי תוציא מתחולת ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה חלק נכבד מהמועסקים בענף ותעקר את צו ההרחבה מתוכנו בניגוד לרצון הצדדים ולאומד דעתם, תוך הפלייה בין עובדים המפעילים מכונות מסורתיות לבין עובדים המפעילים מכונות ממוחשבות. לגישת ההסתדרות כוונת הצדדים בשנת 1973 הייתה להחיל את ההסכם הקיבוצי "על כל עובד בשרשרת הייצור, המועסק ברצפת הייצור". השימוש במונח "עבודת כפיים" נעשה על מנת להרחיב ולא לצמצם ובגדרו נכללו גם קבוצות העובדים של פועל בעל מקצוע, פועל מאומן ופועל בלתי מקצועי. ההסתדרות הוסיפה וטענה כי מהנספחים להסכם הקיבוצי ולצווי ההרחבה ניתן להיווכח כי עבודת החריטה נכללת תחת קבוצת העבודות המקצועיות המוגדרות אשר על מבצעהן חלות ההוראות. לנוכח זאת, המידה בה מבצע עובד עבודה ידנית או פיזית ליד המכונה למול עבודה תכנונית אינה רלוונטית ואינה משנה את היות העובד מועסק בתחום הנכנס תחת הגדרת ההסכם הקיבוצי וצווי ההרחבה. ההסתדרות אף מפנה לנספח ב' לצו ההרחבה המגדיר מהו "פועל מאומן" ובהתאם

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

לעדויות שנשמעו בפני בית הדין האזורי, עולה מההגדרה כי המערער עונה להגדרה של 'פועל מאומן' וחלים עליו צווי ההרחבה. מעבר לכך נטען, כי ההסכם הקיבוצי מ-1973 עודכן מספר פעמים במשך השנים מבלי שהצדדים מצאו לנכון להחריג עובדים מסוימים מתחולת ההסכם, ועולה כי כוונתם הייתה להחיל את הוראות ההסכם הקיבוצי על כל העובדים שברצפת הייצור, גם לאחר שילובם של טכנולוגיות מתקדמות בהליך. קבלת פרשנות שונה תביא למצב אבסורדי לפיו צווי ההרחבה יחולו רק על חלק מהמפעלים בענף בהם מבוצעת אותה עבודה, וזאת כתלות בשאלה האם עברו לעבודה המסתייעת בשיפורים טכנולוגיים אם לא ובניגוד להלכה לפיה יש לפרש באופן רחב את צווי ההרחבה. ההסתדרות גורסת, לפיכך, כי אין צורך להידרש למתכונת עבודתו של העובד במפעל אשר פעילותו המרכזית היא עבודת ייצור. גם אם חל שינוי באופן ביצוע העבודה, אין לראות בשינוי זה כהופך את המערער למבצע עבודה משרדית מול מחשב בלבד.

10. התאחדות התעשיינים בישראל (להלן – **ההתאחדות**) טענה כי החלת צווי ההרחבה על המערער תפרוץ את גבולות המונח "עבודת כפיים". לגישת ההתאחדות, עמדת המערער וההסתדרות אינה מתיישבת עם הלשון הברורה וההגיונית ועם התכלית של ההסכמים הקיבוציים וצווי ההרחבה, ואף מנוגדת לכוונת הצדדים להסכמים הקיבוציים. ההתאחדות מציינת כי ההסכמים הקיבוציים נחתמו בתקופה בה תהליכי האוטומציה במפעלי התעשייה והמלאכה לא היו מתקדמים כפי שהם כיום, ונדרשה מעורבות גדולה של יד אדם בהליך הייצור. על כן, נוצר אז צורך לתגמל חלק מעובדי שרשרת הייצור בגין מאפייני עבודה פיזיים, וההוראות נועדו לתגמל את אותם עובדים, אשר כונו "עובדי כפיים", ואותם בלבד. בהקשר זה טוענת ההתאחדות, כי הניסוחים השונים בהסכמים הקיבוציים הענפיים השונים מצביעים חד משמעית על כך שהצדדים להסכם בחרו בהגדרת "עובד כפיים" מתוך מודעות וכוונה מלאה ועל מנת שלא להחיל את ההסכם הקיבוצי על כל העובדים בשרשרת הייצור. בסיכומיה בכתב טענה ההתאחדות כי ההסכמים הקיבוציים חלים על מי שעונים על שני תנאים מצטברים: האחד, תרומה ישירה והכרחית להליך הייצור שמטרתה הפיכת חומר גלם למוצר. השני, עבודה בעלת "היבט גופני משמעותי" של השקעת אנרגיה פיזית באמצעות הגוף, וכפות הידיים בפרט, לצורך הייצור. בעת טיעוניה בעל פה ציינה ההתאחדות כי כל מקצוע צריך להיבחן בשלושה תנאים:

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

האחד, האם העבודה תכליתה מוצר. השני, האם המוצר הוא יציר כפיו של העובד. והשלישי, האם העבודה היא פיזית במהותה. המערער, כך לגישת ההתאחדות, אינו מייצר מוצר כי אם המכונה ואינו נדרש לעבודה פיזית. עבודת המערער מול המכונה אינה עונה על התנאי השני של עבודה בעלת היבט גופני משמעותי, ולכן נעלם הרציונל של תגמולו הנוסף של עובד הכפיים. קבלת הערעור תגרום, לפיכך, לגישת ההתאחדות, כי התואר "עובדי כפיים" יוחל גם על קבוצות עובדים שלא הייתה כל כוונה לזכותם בתנאים שיחולו על עובדי כפיים, כדוגמת בקרי איכות ומודדים, שעבודתם אינה פיזית במהותה. ההתאחדות אף טוענת כי הרחבת ההגדרה, עלולה להביא לסגירת מפעלים מקומיים ולהעברתם פעילותם למדינות אחרות.

דיון והכרעה

11. לאחר שבחנו את טענות בעלי הדין, עמדות הצדדים להסכמים הקיבוציים הענפיים וכלל חומר התיק, הגענו לכלל מסקנה כי צווי ההרחבה חלים על העובד ויש, לפיכך, לקבל את ערעורו.

המסגרת הנורמטיבית

12. סעיף 16 לחוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז-1957 (להלן – **החוק או חוק הסכמים קיבוציים**) קובע, כי הסכם עבודה קיבוצי כללי, המוגדר כהסכם "לענפי עבודה מסוימים או לכל ענפי העבודה" (סעיף 2(2) לחוק), יחול על מעסיקים הכלולים בהסכם ועל "כל העובדים מהסוגים הכלולים בהסכם" המועסקים על ידי אותם מעסיקים (על האוטונומיה של הצדדים להסכם הקיבוצי לקבוע על מי יחול הסכם קיבוצי ועל מי לאו, ראו: דב"ע (ארצי) מא/111-3 **תדיראן תעשיות ישראל לאלקטרוניקה בע"מ – עטיה**, פד"ע יג 281 (1982)).

סעיף 25 לחוק הסכמים קיבוציים מקנה לשר העבודה את הסמכות להרחיב, באמצעות הוצאת צו הרחבה, את תחולתן של הוראות שבהסכם קיבוצי כללי ולהחילן על עובדים בלתי מאורגנים אשר מעסיקיהם לא הצטרפו לארגון

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

המעסיקים הענפי אשר צד להסכם הקיבוצי הכללי שהוראותיו הורחבו, באופן ש"מתבטל ההבדל בין מאורגנים לבלתי מאורגנים, ואלה כאלה חייבם לנהוג תנאי עבודה שווים" (ע"א 53/71 רוזן נ' ליזרוביץ, פ"ד כו(1) 48, 51 (1971); ראו בין היתר גם: דב"ע (ארצי) נו/3-303 לשכת המסחר תל אביב יפו – י.א.ד אלקטרוניקה בע"מ, פד"ע ל 249 (1997); ע"ע (ארצי) 2580-03-11 נגר – ליטוס מחשבים בע"מ. פסקה 29 ואילך (1.3.2015). להלן – עניין נגר).

צו ההרחבה יחול על המעסיקים הפועלים בענף שבו חל ההסכם הקיבוצי הכללי ועל **סוגי העובדים המפורטים בהסכם הקיבוצי הכללי**. מאחר ש"צו הרחבה הינו פועל יוצא מהסכם קיבוצי שאת הוראותיו הוא בא להרחיב, כולן או מקצתן, מי שאינו **בבחינת 'עובד' לפי ההגדרה שבהסכם, לא יכנס להגדרה בדלת האחורית, בשוּבְלו של צו הרחבה**" (דב"ע מט/3-25 קרמר – שמרד אלקטרוניקה (1977) בע"מ, פד"ע כא 55, 58 (1989). להלן – עניין שמרד. ההדגשה הוספה).

13. על מנת לקבוע האם הוראות צו הרחבה חלות במערכת יחסי עבודה עלינו לבחון, אפוא, את תחולתו של צו ההרחבה הן על המעסיק והן על העובד. בענייננו, שוב אין חולק כי צווי ההרחבה חלים על המשיבה, בהיותה מפעל בענף המתכת אשר בתקופת עבודת המערער לא נמנה עם החברים בארגון מעסיקים כלשהו. הסוגיה העומדת, לפיכך, במוקד המחלוקת בין בעלי הדין היא, האם נמנה המערער עם העובדים מ"הסוגים" הכלולים בהסכמים הקיבוציים שהורחבו בצווי ההרחבה.

14. קיימת פסיקה ענפה בסוגיה האם צו הרחבה חל על מעסיק, לפיה שאלת תחולתו של צו הרחבה היא שאלה שבעובדה המשולבת בקביעה משפטית, כאשר ההכרעה בסוגיה נסמכת הן על מבחן לשוני של הגדרות ההסכם הקיבוצי, הן על מבחן טכני המיושם לפי פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והן על מבחן מהותי (ראו בין היתר: דב"ע (ארצי) לו/5-6 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ – סקילי. פד"ע ח 321 (1977); דב"ע מב/1-6 גולד בע"מ – מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי, פד"ע יג 302 (1982); דב"ע נב/4-6 קרן הביטוח והפנסיה של פועלי הבנין – חברת תריסי חן בע"מ, פד"ע כה 137, 141 (1992); דב"ע נג/3-125 שרר - רהיטי דימור בע"מ, פד"ע כז 158, 160 (1993); דב"ע נו/3-272 עוף טנא תעשיות (1991)

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

בע"מ – עבד אלעזיז (4.12.1996); ע"ע (ארצי) 18/99 אפרימי – עבד לעיל (9.7.2000); עניין נגר). לעומת זאת, סוגית חלותם של הסכמים קיבוציים וצווי הרחבה על סוגי עובדים, בנסיבות בהן ההסכם הקיבוצי הכללי או צו ההרחבה חלים על המעסיק, כמעט ולא נבחנה בבית דין זה (אך ראו: עניין שמרד בו נקבע, כמובן מאליו, כי צו 73 אינו חל על המערער באותו הליך שהיה מנהל חשבונות, וכן לאחרונה ע"ע (ארצי) 29196-11-17 דוקטור – קלינור שירותים לישראל בע"מ (25.3.2019), בו נבחנה תחולת צווי הרחבה בענף הניקיון על עובדת שהפעילה מכונת הברקה (פוליש) ועל מבשלת. להלן – עניין דוקטור).

15. בהקשר זה, יש לתת את הדעת על כך כי כללי הפרשנות בסוגית חלותו של צו הרחבה על מעסיק אינם בהכרח זהים לאלה של תחולת הסכם קיבוצי על סוגי עובדים. צו הרחבה חל על מעסיק הפועל בענף בו פועל ארגון המעסיקים. שאלת חלותו היא שאלה חיצונית להסכם הקיבוצי הכללי והיא מחייבת, לפיכך, בין היתר להידרש למבחנים טכניים של סיווג ענפי תעסוקה. התשובה לשאלה האם עובד נמנה עם סוגי העובדים עליהם חל הסכם קיבוצי, מחייבת לפרש את ההסכם הקיבוצי עצמו על פי כללי הפרשנות של הסכמים קיבוציים, תוך מתן משקל להקשר התעשייתי (עניין תדיראן, 290) לצד הפרשנות המילולית (עניין דוקטור, פסקה 56). להלן נוסף ונבחן, על כן, את השאלה, העומדת במוקד פסק הדין, האם צווי ההרחבה חלים על מפעיל CNC ומשכך גם על המערער.

האם צווי ההרחבה חלים על המערער

16. בעלי הדין התמקדו בטיעוניהם, שתמציתם פורטה לעיל, במונח "עבודת כפיס" ובשאלה העובדתית האם נדרש המערער להפעלת כח פיזי לביצוע עבודתו. בית הדין האזורי התרשם, כי "התובע הועסק באופן שהצריך אמנם גם פעילות פיזית אך בהיקף לא ברור" וקבע כי לא ניתן להסיק מעדותו של המערער ומעדות העד מטעמו את היחס בין החלק הפיזי בעבודתו לבין מטלות התכנות. בית הדין העדיף לפיכך את עדות מנהל המשיבה לפיה רוב העבודה של העובדים מתבצעת מול מחשב וכי המאמץ הפיזי שתיאר המערער עקב הזנת חומר גלם למכונה הוא של הזנת מוט אחת לשעתיים. בית הדין האזורי נמנע מלייחס משמעות לקביעת מנהל המשיבה כי יש להגדיר את המערער כ"פועל ייצור במפעל".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

17. הנה כי כן, אין למעשה מחלוקת על העובדה לפיה תפקידו של המערער כמפעיל מכונת חריטה ממוחשבת, היה כרוך בביצוע עבודה פיזית הכוללת את הפעלת כפות הידים (מנהל המשיבה הודה בעדותו, כי גידם אינו יכול לבצע את עבודת המערער), לצד פעולות של הקלדת הוראות למכונה. המחלוקת, בהיבט העובדתי, היא, לפיכך, על היקף העבודה הפיזית ומידת המאמץ ביחס למכלול מטלות המערער. ואולם, אנו סבורים כי אין למבחן של היקף העבודה הפיזית ומידת המאמץ המושקע על ידי עובד, משקל של ממש בשאלה האם העובד הוא מי שיש לסווגו כעובד ב"עבודת כפיים (פועל בעל מקצוע, פועל מאומן או בלתי מקצועי)" כמשמעות המונח בצווי ההרחבה. אף התשובה לשאלה האם העובד מייצר באופן עצמאי מוצר או שמא המוצר מיוצר על ידי מכונה, אינה מכרעת בנסיבות בהן העובד מעורב בתהליך יצורו של המוצר. דומה, כי אין כל ספק שעובדי פס ייצור במפעל בענף המתכת יסווגו כעובדי כפיים עליהם חלים צווי ההרחבה, אף אם תרומת כל אחד ואחד מהם לייצור המוצר הסופי, המופק באופן מכני ולא ידני, אינה גבוהה בהיבט העובדתי ואף אם פעולתם המונוטונית אינה כרוכה במאמץ פיזי רב. הדגש, אפוא, צריך להיות על עצם השתתפותו של העובד בתהליך הייצור והיותו חלק משרשרת הייצור.

18. במאמר מוסגר נציין, כי ההתאחדות הפנתה לפסק דינו של בית המשפט העליון בבג"ץ 10980/04 **איגוד הממונים על בטיחות ברשויות המקומיות נ' שרת החינוך** (23.1.2007). להלן – בג"ץ **איגוד הממונים**). בבג"ץ **איגוד הממונים** נקבע, בין היתר, כי מוסדות חינוך אינם מהווים "מפעל" בו מתבצעות "עבודות כפיים" ולכן הוראות חוק ארגון הפיקוח על העבודה, תשי"ד-1954, אינן חלות בגינם ואין חובה למנות בהם ממוני בטיחות. אגב כך נבחנה פסיקת בתי דין אזוריים לעבודה ונקבע כי "מובנו 'המסורתי' של הביטוי 'עבודת כפיים' מכוון לעבודות שתכליתן מוצר שהוא יציר כפיו של העובד. על פי רוב היה מונח זה מכוון לעבודה שהיא פיזית במהותה, אולם אין הדבר מתחייב" (פסקה 16 בחוות דעת השופטת ע' ארבל. ההדגשה הוספה). הקביעה בבג"ץ **איגוד הממונים** היא אגב פרשנות המונח "עבודת כפיים" לצורך חקיקה מסוימת שתכליתה שונה לחלוטין מתכלית ההסכם הקיבוצי הענפי, תוך הישענות על פסקי דין של בתי דין אזוריים וסיוג כפול של הקביעה, כמפורט במילים המודגשות בסוף הציטוט שנשמטו מסיכומי ההתאחדות.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

19. בין היתר הוצגה בבג"ץ **איגוד הממונים פסיקה** סותרת של בתי דין אזוריים, בסוגיה האם יש לראות בעובדי ניקיון "עובדי כפיים". והנה, לאחרונה קבע חברי סגן הנשיאה א' איטח, בעניין **דוקטור**, כי עובדת שביצעה עבודות ניקיון באמצעות מכונת הברקה היא עובדת כפיים כמשמעות המונח בצו ההרחבה בענף הניקיון וציון כי **הבחנה בין פעולות ניקיון המתבצעות באמצעות מכונה לבין "כאלה שמבוצעות בידיים ממש ... אינה עומדת במבחן המציאות"** (שם, בפסקה 57). באותו עניין נלמד ההקשר התעשייתי מהוראות נוספות בהסכם הקיבוצי שעניינן כוונת הצדדים להקים בית ספר בו ילמדו דרכי ביצוע העבודה "בשיטות מודרניות, כולל שימוש ... במכונות", כך שהמסקנה היתה כי אין סתירה בין עבודת הכפיים לבין השימוש במכונות.

20. בענייננו, הגדרת "עובד" בפתח ההסכם הקיבוצי וצו 73 אינה עומדת בפני עצמה. בנספח ב' של צו 73 מוגדר המונח "**פועל מאומן**", הנכלל בגדרו של המונח "עובד כפיים", כ"**פועל המועסק בתהליך הייצור בהפעלת מכונה**, הרכבה, בקורת או עיסוקים דומים אחרים". נזכיר, כי מנהל המשיבה הגדיר את המערער, אשר תפקידו הוא "מפעיל" CNC, כ"פועל ייצור" ונפנה לכך שבהתאם לנספח ב' אף עבודת ביקורת, אשר אינה כרוכה מטבע הדברים במאמץ פיזי, המתבצעת על ידי "פועל המועסק בתהליך הייצור", תיחשב כעבודת כפיים. גם נספח א', שעניינו דירוג אלקטרונאים והכשרתם, מלמד כי כ"עובד" ייחשב אף אלקטרונאי העוסק בשלושת אלה: "**תכנון עבודה מעשית, תכנון מיקום רכיבים ועריכת מדידות ובדיקות**".

יצוין, כי בהסכם קיבוצי משנת 1974 המהווה חלק בלתי נפרד מההסכם שהורחב בצו 73, פורטו דרגות שכר של העובדים, כהגדרתם בצו 73, בענפי המתכת, החשמל והאלקטרוניקה, תוך קביעת דרגות שכר לאלקטרונאים "בתפקידי **פיתוח, בקרה, תכנון וניהול**". אף הסכם קיבוצי זה הורחב בצו הרחבה.

הנה כי כן, הן לנוכח סוגי העובדים הנהנים מזכויות מכוחם של צווי ההרחבה והן לנוכח לשונה, הגדרת המונח "עובד" לפי צווי ההרחבה, אינה מצמצמת עצמה למי שנדרש להפעלת כוח פיזי בעת ביצוע עבודתו או למי שמייצר במו ידיו מוצר מוגמר.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

21. נוסף ונציין, כי קובץ הסיווג האחיד של משלחי היד (2011) של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מבחין בין מפעיל CNC (תת קבוצה 7225), תפקידו של המערער, לבין מתכנת CNC (תת קבוצה 8123). בעוד שמפעיל מסווג בקבוצת "בעלי מלאכה בתעשייה", מסווג מתכנת מכונת CNC בקבוצת "מפעילי מתקנים ומכונות". עם זאת, שני המקצועות דלעיל מסווגים במסגרת קבוצות של עובדים הכוללים עובדי כפיים ואף מסווגים בקובץ הנזכר ברמת מיומנות דומה (רמת המיומנות השניה), שאפיונה דומה לאפיון ה"פועל [ה]מאומן" שבנספח ב' לצו 73.

22. יתר על כן, פרשנות המשיבה והתאחדות התעשיינים את המונח "עובד", מצמצמת מאד את ציבור העובדים עליהם חלים ההסכמים הקיבוציים וצווי ההרחבה בענפי המתכת, החשמל והאלקטרוניקה במפעלים המונים יותר מעשרים עובדים (ההסכמים הקיבוציים עליהם חתומה התאחדות המלאכה והתעשייה המייצגת מפעלים המעסיקים עד עשרים עובדים וצווי ההרחבה שהרחיבו אותם, חלים על כל העובדים ללא קשר לעיסוקם), תוך יצירת אבחנה שאין לה בסיס בלשון ההסכם או בהקשר התעשייתי בין עובדים שעבודתם מחייבת מאמץ פיזי ניכר לבין עובדים הנדרשים למאמץ פיזי פחות. על פני הדברים, זכויות העובד במפעל בו מצויות מכונות משוכללות יותר ופחות, תגרענה עת יקודם לעבוד על מכונה משוכללת תוך הפלייתו לרעה לעומת חברו שלא קודם.

זאת ועוד, אם נאמץ את גישת המשיבה, במפעלי תעשייה רבים, כדוגמת המשיבה, יתכן כי ההסכמים הקיבוציים וצווי ההרחבה כלל לא יחולו תוך פגיעה בעובדים המועסקים בקו הייצור. לא למותר להזכיר, בהקשר זה, כי המערער שבפנינו הועסק כעובד משמרות אשר השתכר על בסיס שעתי ושכרו הקובע לצורך חישוב פיצויי פיטורים, לפי כתב ההגנה שהוגש על ידי המשיבה, עמד על סכום של 4,536 ₪ בלבד. טענה לפיה ההסכמים הקיבוציים הענפיים אינם חלים על סוג העובדים עמם נמנה העובד, בהיות עבודתו, כך נטען, דומה לעבודת מהנדס ולאור האחריות הרבה המוטלת עליו, והם חלים רק על קבוצה מצטמצמת והולכת של פועלי יצור הנדרשים

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

למאמץ פיזי ניכר אגב הליך הייצור, אינה עולה בקנה אחד עם מתכונת העסקתו של המערער והשתכרותו, ונחזית להיות מוקשה.

סוף דבר

23. הנה כי כן, חרף חלוף עשרות שנים מאז שהוגדר המונח "עובד" בצווי ההרחבה, עלינו לעשות שימוש במונח גם בימים אלה ולבדוק התאמתו לסוגי פעילות שלא היו ידועים ויתכן שאף לא נצפו במועד חתימת ההסכמים הקיבוציים שעמדו בבסיס צווי ההרחבה (השוו: גדעון הולין, **התאמת חוזי עבודה והסכמים קיבוציים למצבים משתנים**, ספר מנחם גולדברג 287, 290 (2001)). לא מצאנו בהיבט הלשוני, בהקשר התעשייתי ואף בתכליתם של ההסכמים הקיבוציים שהורחבו, כי יש לצמצם את הגדרת "העובד" בצווי ההרחבה לפועלים המייצרים במו ידיהם מוצר מוגמר ונדרשים לשם כך למאמץ פיזי מרובה. ההגדרה המילולית, החלה גם על "פועל מאומן", וההקשר התעשייתי, מלמדים על פני הדברים כי ככלל כל מי שנוטל חלק בתהליך הייצור ומהווה חלק משרשרת הייצור ייחשב כ"עובד" ותחולנה עליו הוראות צווי ההרחבה, ללא קשר למאמץ הפיזי הנדרש ממנו ולשאלת היקף מעורבותו האישית (ביחס לעובדים אחרים או ביחס למכונה שהופעלה על ידו) במוצר המוגמר. לעומת זאת, הוראות צווי ההרחבה לא יחולו על עובדי הנהלה, מנהלה, שיווק ומכירות וכיוצא באלה תפקידים, כדוגמת מנהל החשבונות בעניין **שמרד**.

24. בין כך ובין כך, המערער, אשר תפקידו הוא מפעיל מכונת CNC ואשר הוגדר על ידי מנהל המשיבה כ"פועל ייצור", הוא "פועל מאומן" בהיותו "מועסק בתהליך הייצור בהפעלת מכונה", כמפורט בנספח ב' לצו 73, ולפיכך צווי ההרחבה חלים בגינו.

25. אשר על כן, הערעור על ההחלטה מתקבל. התיק מוחזר לנשיא בית הדין האזורי בירושלים לקביעת מותב להשלמת ההליך ולכימות זכויותיו של המערער. המשיבה תישא בהוצאות המערער בערעור בסכום של 7,500 ₪ אשר ישולם בתוך 30 ימים מהיום.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 48382-01-17

ניתן היום, ה' ניסן תשע"ט (10 אפריל 2019), בהעדר הצדדים וישלח אליהם.

חני אופק גנדלר,
שופטת

רועי פוליאק,
שופט

אילן איטח,
סגן נשיאה, אב"ד

מר אמנון גדעון,
נציג ציבור (מעסיקים)

גברת חיה שחר,
נציגת ציבור (עובדים)

